

Список використаних джерел

1. Вачевський М. Сучасна економічна освіта у країнах Західної Європи: формування професійних компетенцій / М. Вачевський // Рідна школа, 2006. - № 3. - С. 71-74.
2. Дембицька Н. Соціально-психологічні проблеми економічної соціалізації молоді / Н. Дембицька // Соціальна психологія, 2008. - № 3. - С.53-67.
3. Корець М. Концептуальні засади трансформації професійної підготовки вчителів для освітньої галузі «Технології» / М. Корець // Вища освіта України. - 2004. - № 2. - С. 53-58.
4. Кураков Л.П. Экономическое образование и воспитание школьников / Л.П. Кураков, Е.Н. Соболева, В.Н. Якимов; под ред. В.Н. Якимова. - М.: Просвещение, 1987. - 144 с.
5. Москаленко В. Економічна культура особистості як чинник її соціальної адаптації / В. Москаленко, О. Міщенко // Соціальна психологія, 2007. - № 5. - С. 57-73.
6. Навчальна програма «Технології» (10–11 класи). Рівень стандарту, академічний рівень [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/images/education/average/prog12/tech_st_ak.doc.
7. Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів (5-9 класи) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/doc_29082013_tn_5_9.pdf.
8. Пилипенко Н. Мотиваційні механізми професійної адаптації особистості / Н. Пилипенко // Соціальна психологія, 2008. - № 3. - С. 131-136.
9. Сасова И.А. Экономическое воспитание школьников в процессе трудовой подготовки / И.А. Сасова, А.Ф. Аменд. - М.: Просвещение, 1988. - 192 с.
10. Шпак А.Т. Организация экономического образования и воспитания учащихся / Шпак А.Т. - К.: Радянська школа, 1987. - 127 с.

The features of verification to forming of the economic concepts system for pupils in the technological education process are described. The 5 levels to mastering economic knowledge and skills of pupils, forming in the process of technological activities are determined.

Key words: technological education, economic education, knowledge verification, exercise.

УДК 373.1

Люлькова Ю.М.

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У НАВЧАННІ ГЕОГРАФІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

У статті розкривається питання необхідності формування економічної компетентності учнів у навчанні географії в основній школі.

Ключові слова: компетентність, економічна компетентність, освітня компетенція.

Сучасні економічні, політичні й соціальні зрушення в суспільстві висувають нові вимоги до учнів, до їх вміння гармонійно співіснувати із суспільством, знати свої права та обов'язки, самостійно обирати свій шлях у житті, вміти правильно приймати рішення в умовах вибору, реалізувати свої здібності.

З огляду на це формування та розвиток людини є однією з актуальних проблем, що стоять перед педагогічною наукою і практикою.

Слід підкреслити, що формування економічної компетентності в основній школі – не данина моді, не поточна кон'юнктура, не реакція на збільшення попиту на економічні знання. Економічна компетентність накладає відбиток на загальний світогляд людини, що впливає на його культурний рівень, сприяє виробленню адекватних уявлень про дійсність, яка оточує. Економічна компетентність допомагає учням отримати більш повне уявлення про формування й розвиток суспільства, дає їм змогу сформувати цілісну картину навколишнього світу, визначити свою життєву позицію [3; с. 153].

Виходячи зі сказаного, необхідно наблизити зміст навчання до змісту життя; спрямувати навчання на пояснення життєвих ситуацій і підготовку компетентної людини. Зміст освіти має бути осучасненим таким чином, щоб випускники могли швидко адаптуватися в самостійному житті, цілеспрямовано використати свій потенціал як для самореалізації в професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави.

Чинними навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів передбачено вивчення навчальних предметів — «Основи економіки», «Географія світового господарства з основами економіки», «Економічна і соціальна географія світу» та варіативних курсів — «Комерційна географія»,

«Основи підприємницької діяльності», «Основи споживчих знань», «Фінансова математика», які забезпечують певною мірою знання основ економіки учнів. Поступове переведення компетентнісної ідеї на рівень її обов'язкової нормативної реалізації в основній школі основною метою природничої підготовки учнів визначає формування економічної компетентності.

Проблеми вдосконалення змісту й методики навчання географії та економіки на сучасному етапі досліджували вітчизняні економ-географи й методисти М. Багров, М. Баранський, Н. Бірюкова, Ф. Заставний, Л. Круглик, П. Масляк, М. Пістун, А. Сиротенко, О. Топузов, О. Топчієв, Б. Яценко та інші.

Вітчизняні науковці, проводячи дослідження з проблеми використання компетентнісного підходу, виділяють такі напрями досліджень: -компетентнісний підхід в освіті (Н. Бібік, І. Зязюн, О. Овчарук, О. Пометун); професійна компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу (В. Маслов, В. Бондар, Г. Єльнікова); професійна підготовка на основі стандарту компетентності (Л. Кравченко, В. Аніщенко, А. Михайличенко); професійна компетентність учителів (О. Савченко, Н. Лісова, В. Стрельников, Л. Шевчук); окремі види компетентностей: життєтворча компетентність (І. Єрмаков, І. Ящук), етична компетентність (Л. Хоружа), соціальна компетентність (В. Ковальчук), цивілізаційна компетентність (К. Корсак), економічна компетентність (О. Ануфрієва, Г. Дмитренко).

Питання аналізу формування економічної освіти, а також удосконалення змісту економічних понять розглянуто в працях як вітчизняних (П. Єщенка, Ю. Пахомова, І. Радіонової), так і зарубіжних економістів і відомих менеджерів (В. Аносова, А. Аменда, Р. Капелюшнікова, Р. Кійосаки, К. Макконела, Р. Манна, Е. Дж. Майєра, Б. Райзберга).

Наявність значної кількості наукових праць, однак, не дає змоги всебічно розкрити необхідність і проблему формування економічної компетентності учнів основної школи у процесі навчання географії.

Мета статті – актуалізувати і окреслити необхідність формування економічної компетентності в основній школі у процесі вивчення географії.

Головною метою модернізації освіти є досягнення її нової якості, в рамках компетентнісного підходу.

Само поняття «компетентність» розуміють як:

- задану соціальну вимогу (норму) до освітньої підготовки фахівця, необхідну для його якісної продуктивної діяльності у відповідній сфері [2];

- спеціальну здатність, необхідну для виконання конкретної дії в конкретній наочній області, що включає вузькоспеціальні знання, навички, способи мислення і розуміння відповідальності за свої дії [3: 159];
- сукупність взаємозв'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), предметів, що задаються по відношенню до певного кола, і процесів необхідних, щоб якісно і продуктивно діяти по відношенню до них [4].

У документах, матеріалах ЮНЕСКО окреслюється коло компетенцій, які вже повинні розглядатися всіма як бажаний результат освіти. У доповіді міжнародної комісії за освітою для XXI століття «Освіта: прихований скарб» Жак Делор, сформулював «чотири стовпа», на яких ґрунтується освіта: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом, навчитися жити» [5], чим і визначив основні глобальні компетентності. Зимня І. О. [6] виділяє три основні групи компетентностей: компетентності, що відносяться до самого себе як до особи, як суб'єкта життєдіяльності; компетентності, що відносяться до взаємодії людини з іншими людьми; компетентності, що відносяться до діяльності людини, виявляються у всіх її типах і формах. А. В. Хуторським [4] виділений наступний перелік ключових освітніх компетенцій: ціннісно-сміслова, загальнокультурна, учбово-пізнавальна, інформаційна, комунікативна, соціально-трудова, компетенція особового самовдосконалення.

До ключових компетенцій відноситься і освітня компетенція [2] – «вимога до освітньої підготовки, виражена сукупністю взаємозв'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня по відношенню до певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистої і соціально значимої продуктивної діяльності». Існує багато різних думок з питання класифікації і виділення найважливіших компетенцій. Незалежно від авторів і способів класифікації, економічна компетентність завжди висувається як одна з найбільш важливих.

Таким чином, компетентність – це:

- 1) професійно сформована якість особистості;
- 2) властивість особистості, яка сприяє продуктивному розв'язанню поставлених завдань.

Для подальшого формування й розвитку компетентності основою є компетенція.

Під «економічною компетентністю» О. Ануфрієва вбачає «сукупність економічних знань та практичних умінь, досвіду, економічної культури та мислення, наявність стійкої потреби та інтересу до професійної компетентності» [3].

Економічна компетентність, будучи одним з перших інструментів створення засобів адаптації особистості до соціально-економічних змін, служить способом розвитку особистості, поширення економічних знань, засобом формування людського капіталу.

За Співаковським О.В.[7], «... саме шкільному курсу географії необхідно відвести чільне місце для підготовки нового покоління до змін у способах життєдіяльності людської цивілізації». Концепція 12-річної середньої загальноосвітньої школи, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти та інші базові освітнянські документи ґрунтуються на компетентнісній стратегії. Зокрема, у Концепції розвитку 12-річної середньої загальноосвітньої школи, виділені наступні завдання: виховання школяра як громадянина України, здатного здійснювати самостійний вибір і приймати відповідальні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях; формування бажання і умінь вчитися, виховання потреби і здатності до навчання упродовж усього життя, вироблення умінь практичного і творчого застосування здобутих знань; становлення в учнів цілісного наукового світогляду, загальнонаукової, загальнокультурної, економічної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей [8; с. 41]. Отже, формування багатьох професійних компетенцій закладається саме у шкільному віці.

На нашу думку, особливу увагу при формуванні економічної компетентності необхідно приділити учням основної школи. Адже саме у цьому віці пізнавальні інтереси стають більш стійкими; з'являються нові, досить сильні мотиви навчання; змінюються критерії самооцінки й оцінки навколишнього; досягаються якісні зміни у способах навчальної діяльності; зміцнюється воля і характер, прагнення до неформального спілкування і лідерства [8; с. 43]. Саме у цьому віці стає можливим систематичне формування економічної компетентності майбутнього громадянина і фахівця.

Визначення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що економічна компетентність здійснюватиметься найефективніше, якщо:

- в процесі основної освіти буде пробуджений інтерес до економіки як сфери життєдіяльності людини та людського суспільства;
- здійснюватиметься системний підхід до організації економічної компетентності учнів у навчанні географії, забезпечений спільною інтегрованою діяльністю педагогів;
- здійснюватиметься спеціальна підготовка вчителів освітньої установи, спрямована на підвищення професійної компетентності в галузі економіки та педагогічного управління навчальним і освітнім процесом;
- навчально-виховний процес буде економічно спрямованим (через зміст матеріалу, що вивчається, організацію навчальних занять, практичну діяльність учнів).

Отже, спрямування освітнього процесу на формування й розвиток в учнів ключових економічних компетентностей у навчанні географії можливе лише шляхом розвитку пізнавальних здібностей, формування позитивної мотивації, потреби у самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні.

Список використаних джерел

1. Ісакова В. Компетентнісно орієнтований підхід до підготовки майбутнього фахівця економіки / В.Ісакова // Імідж сучасного педагога. – 2011. – №7. – С. 32-35.
2. Тришина С. В. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования / С. В. Тришина, А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm>.
3. Равен Д. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Д. Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
4. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. - №2. - С.58-64.
5. Делор, Ж. Образование: сокрытое сокровище / Ж. Делор. - UNESCO, 1996.
6. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И. А. Зимняя – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004.
7. Співаковський О. В. Майбутнє шкільної інформатики. Тенденції розвитку освітніх інформаційно-комунікативних технологій / О. В. Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2005. – № 5.- С. 24-28.
8. Білоусова Л. І. Тестологічний аналіз у системі «Експерт» / Л. І. Білоусова, О. Г. Колгатін, Л. С. Колгатіна // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2003. – № 7. – С. 41–43.

The article deals with the need of formation of economic competence of students in teaching geography in elementary school.

Key words: *competence, economic competence, educational competence.*